Etnografisch Museum Artis

Abstract

Het Etnografisch Museum Artis was een volkenkundig museum in Amsterdam dat deel uitmaakte van de dierentuin Artis. In 1921 werd de collectie overgenomen door het huidige Wereldmuseum Amsterdam.

Geschiedenis van het museum

Het Etnografisch Museum Artis werd in 1851 gesticht om de collectie etnografische voorwerpen van het Koninklijk Zoölogisch Genootschap Natura Artis Magistra een plek te geven. Het was voor die tijd niet ongebruikelijk dat een dierentuin ook objecten verzamelde; de sterk veranderende wetenschappen in de negentiende eeuw richtten zich namelijk vaak op meerdere onderzoeksgebieden tegelijk. De interesse in andere culturen, objecten en gebruiken, alsmede in flora, fauna en geologie hield nauw verband met het bredere Europese koloniale project. De etnografische collectie van Artis groeide gestaag gedurende de negentiende eeuw en zodoende werd in 1888 een speciaal museumgebouw, de Volharding, opgericht. Dit gebouw is vandaag de dag nog steeds onderdeel van dierentuin Artis. Eind negentiende eeuw werd de collectie uitgebreid met voorwerpen van de Internationale Koloniale en Uitvoerhandel Tentoonstelling, oftewel de Wereldtentoonstelling, van 1883 en voorwerpen die werden verzameld door het Nieuwe Afrikaansche Handels-Vennootschap. Zodoende was het Etnografisch Museum Artis nauw verbonden met de koloniale betrekkingen van Nederland.

Tussen 1905 en 1913 werd ook de collectie van het Koloniaal Museum in Haarlem tijdelijk opgenomen in de collectie van het Etnografisch Museum Artis, maar al snel daarna werd het besluit genomen de collecties over te dragen aan het nog te stichten museum van het Koloniaal Instituut, wat uiteindelijk plaatsvond in 1921. Het duurde tot 1926 voordat het museum van het Koloniaal Instituut, het tegenwoordige Wereldmuseum Amsterdam is, zijn deuren opende. Tot op heden vormt de verzameling van het Etnografisch Museum Artis een belangrijke basis van de collectie van het Wereldmuseum Amsterdam.

[image] *Interieur van het Ethnographisch Museum Artis (Stadsarchief Amsterdam)*

Herkomstonderzoek

De collectie van het Etnografisch Museum Artis is binnen de collectie van Wereldmuseum terug te vinden met het kenmerk 'TM-A'. De collectie is indertijd bijeengebracht door een veelvoud aan particulieren, waaronder bestuursambtenaren, missionarissen, handelaars, andersoortige reizigers en wetenschappelijke genootschappen. Een belangrijke schenker aan de collectie van het Etnografisch Museum Artis is bijvoorbeeld de taalkundige Herman Neubronner van der Tuuk. Schenkingen van objecten aan het Etnografisch Museum Artis, met de naam van de donateurs, werden vermeld in het 'Jaarboekje van het Koninklijk Zoologisch Genootschap Natura Artis Magistra'. Op de website van de Hathi Trust zijn de edities van 1852 tot en met 1875 digitaal beschikbaar.

Archieven met betrekking tot het Etnografisch Museum Artis zijn verspreid over verschillende instellingen. Zo bezit het Stadsarchief van Amsterdam onder archieftoegang 395 het algemene archief van het Koninklijk Zoölogisch Genootschap Artis Magistra.

Inventarisnummers die relevant zijn in het kader van het Etnografisch Museum Artis zijn: *1861-1873 (Weekrapporten van het Etnologisch Museum)*, *1876-1905 (Ethnografisch Museum en verzamelingen)*, *1906-1919 (Stukken betreffende de vestiging van een Koloniaal Museum te Amsterdam [...])* en *1909-1919 (Vereeniging "Koloniaal Instituut ", opgericht in 1910)*. Archieven van het Koloniaal Instituut die betrekking hebben op de etnografische collectie van Artis zijn beschikbaar via het Nationaal Archief. De inventarisnummers 4395 en 7851-7858 (welke nog berusten bij het Koninklijk Instituut voor de Tropen) hebben betrekking op de collectie en overdracht van deze aan het Koloniaal Museum in 1926. Volgens een rapport van het Nationaal Museum van Wereldculturen zijn de archieven van het Etnografisch Museum Artis door het KIT gedigitaliseerd en beschikbaar via de Media-module van het collectieregistratiesysteem van het Wereldmuseum. Over specifieke vragen over de collectie van het Etnografisch Museum Artis en om het archief in te zien, kan contact worden opgenomen met collectieinfo@wereldmuseum.nl.

Related Aids

- *see also: Bronnen*
- *see also: Ambtenaren in gekoloniseerde gebieden*
- *see also: Leger- en marinepersoneel in gekoloniseerde gebieden*
- *see also: De handel in objecten uit een koloniale context*
- *see also: Wetenschappelijk onderzoek in gekoloniseerde gebieden*
- *see also: Koninklijk Kabinet van Zeldzaamheden*
- *see also: Wereldmuseum Leiden*
- *see also: Wereldmuseum Amsterdam*
- *see also: Koninklijk Bataviaasch Genootschap van Wetenschappen en Kunsten*
- *see also: Museon-Omniversum*
- *see also: Internationale Koloniale en Uitvoerhandel Tentoonstelling*
- *see also: Natuurhistorisch en Volkenkundig Museum Oudenbosch*

Primary sources

Archief:

> *NL-AsdSAA - 395 Archief van het Koninklijk Zoölogisch Genootschap Natura Artis Magistra*
> *Archief van het Koninklijk Zoölogisch Genootschap Natura Artis Magistra bij het Stadsarchief van Amsterdam. Onder inventarisnummers 1876-1905 is documentatie te vinden over de collectie van het museum. De inventarisnummers 1906-1919 bevatten documentatie over het besluit de collectie van Artis over te dragen ten behoeve van het Koloniaal Museum in Amsterdam. Sommige documenten zijn digitaal toegankelijk, andere dienen aangevraagd te worden om in te kunnen zien.*
> https://archief.amsterdam/inventarissen/details/395/
> Archief: *NL-HaNA 2.20.69 - 7851 tot en met 7858*
> *Relevante archiefstukken met betrekking tot het Etnografisch Museum Artis binnen de inventaris van het Koninklijk Instituut voor de Tropen bij het Nationaal Archief in Den Haag.*
> https://www.nationaalarchief.nl/onderzoeken/archief/2.20.69
> Archief: *NL-HaNA 2.20.69 - 4395*
> *Stukken betreffende de overdracht van de etnografische verzameling van de vereniging 'Natura Artis Magistra' te Amsterdam. Afkomstig uit het archief van het Koninklijk Instituut voor de Tropen, aanwezig bij het Nationaal Archief in Den*

Haag.
https://www.nationaalarchief.nl/onderzoeken/archief/2.20.69
Document: *Jaarboekje van het Koninklijk Zoölogisch Genootschap Natura Artis Magistra*
In het jaarboekje werden schenkingen van objecten aan het Etnografisch Museum Artis, met de naam van de donateurs vermeld.
https://catalog.hathitrust.org/Record/00732895

Secondary sources

Artikel:

Dartel, Daan van. The Oldest Collections of the Tropenmuseum: Haarlem and Artis. In: D. van Duuren (ed.) Oceania at the Tropenmuseum. Amsterdam: KIT Publishers, 2011.
Artikel van conservator Daan van Dartel over de collecties van het Koloniaal Museum in Haarlem en Etnografisch Museum Artis in een publicatie over de Oceanië-collectie van het, toenmalige, Tropenmuseum.
https://search.worldcat.org/title/730403132?oclcNum=730403132, WorldCat 730403132, ISBN 9068327526
Boek: *Pleyte, C.M. Verzameling van ethnographische voorwerpen, aan de westkust van Afrika: voornamelijk in het Congo-gebied, verzameld, en voor het meerendeel aan het Genootschap ten geschenke gegeven. Amsterdam: Van Holkema, 1885.*
Beschrijving van de collectie uit West-Afrika van het Etnografisch Museum Artis uit 1885 van de toenmalige conservator C.M. Pleyte.
https://search.worldcat.org/title/836812327?oclcNum=836812327, WorldCat 836812327
Boek: *Pleyte, Cornelis Marinus. Gids voor den bezoeker van het Ethnographisch museum. Amsterdam: Van Holkema, 1888.*
Gids uit 1888 van de toenmalige conservator van het Etnografisch Museum Artis over de collectie van het museum. Via Google Books zijn drie volumes beschikbaar: 'Insulinde I Java', Insulinde II Buiten bezettingen en 'Australië en Oceanië'. De gidsen beschrijven zeer nauwkeurig welke objecten zich waar bevonden in het museum.
https://www.google.nl/books/edition/Gids_voor_den_bezoeker_van_het_Ethnograp/wDpnAAAAcAAJ, WorldCat 1287660577
Artikel: *Wijs, Sonja, 'Een plaats voor de mens; de etnografische musea van het Koninklijk Zoölogisch Genootschap Natura Artis Magistra, in: Heden En Verleden, VVE Jaarboek 8. 2020.*
Artikel uit 2020 van Sonja Wijs over het Etnografisch Museum Artis.
https://search.worldcat.org/title/1178618962?oclcNum=1178618962, WorldCat 1178618962

Relevant Data

TO BE FILLED

last edited by Wiebe Reints as original_author on 2024-07-11